

PETR MOTÝL

PŘÍBĚH PANA RYTÍŘE
VÍTKA A JEHO DCERY
ANEŽKY

PETR MOTÝL

PŘÍBĚH PANA RYTÍŘE
VÍTKA A JEHO DCERY
ANEŽKY

Petr Motýl: Příběh pana rytíře Vítka a jeho dcery Anežky

Vydání knihy podpořilo Ministerstvo kultury České republiky

Copyright © Petr Motýl, 2020

ISBN 978-80-7511-581-2

ISBN 978-80-7511-582-9 (e-pub)

ISBN 978-80-7511-583-6 (pdf)

I. DÍL VÍTEK

KAPITOLA PRVNÍ

O vlku vlčkovi, uhlíři Jírovi a necitovi Pařezovi.
Stará zemanka vypráví. Švec snese vejce.
Průvod o Božím těle.

Za starých časů, to lidé uměli vyprávět, kdepak já! A svatá pravda bylo všechno, co říkali, tak se u nás v rodě na pravdomluvnost drželo. A kolikrát vám to bylo tak strašlivé, že to jazyk sotva unesl, tak těžké, že pod tíhou těch slov střecha naší tvrze praskala, div se nepropadla a neprobořila krovky.

Ale naše tvrz je postavená pevně, na dobrých základech. A tak tu můžeme sedět u ohně a hrát se.

To, co vám dneska chci povídat, děti moje, to se stalo dávno, pradávno. Už je to sto a dvacet let. Panu Vítkovi, to byl váš pra a ještě praděda, bylo tenkrát osmnáct let. To je krásný věk. Mládenec to byl urostlý a švarný.

V roce tisícím dvoustém osmdesátém se to přihodilo, dva roky po bitvě na Moravském poli, kde padl pana Vítka otec, a tak se pan Vítek o všechno musel starat sám. Mámu už taky neměl, tři bratři, ti mu umřeli jako malí, sestřička, když jí bylo patnáct let.

Tak u nás teď není, že by na vás zlé nemoci, děti moje, zhurta přicházely, dobře to s vámi je, za to já každý den děkuju Panence Marii v naší kapličce, to jistě zrovna ona se o nás stará.

Baže, už je to víc než sto a dvacet roků. Ta naše tvrz, ta ještě tehdy nestála, pan Vítek bydlel na Malém dvorci, však víte, kde, o dvě stráně níž po svahu a přes jeden potůček, tam hospodaříme dodneška.

Jedna věc byla ale tehdy stejná jako dnes. Totiž že se lidi na konci zimy už nemohli dočkat jarního slunce, trávy, která se zazelená dole u potoka, květů jaterníku a petrklíče, té chvíle, kdy srdce pookřeje a poskočí a ovečky se radují, když jdou poprvé na pastvu.

Na jaře to bylo a kvůli jaru, které už nám na dveře t'uká, mi to povídání skočilo na jazyk jako ta veverka, když se odrazí z větve na větev, a přece najde něco k snědku, i když by se toho po té dlouhé a sakulentsky studené zimě už sotva kdo nadál.

To vám povídám, děti moje, kdo by tenkrát kolem městečka Sušice, docela maličké tenkrát ještě bylo, neznal pana Vítka. Kdo by se s jeho bláznivinami mohl měřit, kdo by měl lepšího koně než on.

A všechno pan Vítek uměl, všechno se dozvěděl, všemu přišel na kloub, ve všem se mu dařilo.

Kdyby jen pan Vítek býval měl pro všechno takovou bystrost, takový čuch nad pomyšlení, jako to bylo tenkrát s tím vlčiskem a se zabítym uhlířem Jírou.

Takový vám to byl dobrák ten Jíra, písničku pořád na rtech a oči se mu usmívaly jako dvě chrpy v létě v obilí. Chodíval za uhlířinou až daleko do hvozdu, svoji chýši měl ale tady kousek od naší tvrze, pod voršavským lesem. Tam, jak stojí křížek, jak rostou ty sladké borůvky.

V té úžlabince, však víte kde, schované jak hnízdečko koňadry ve větvích, zrovna tam Jírova chýše stála. Děti měl pět, čtyři kluky a holku, ženu hodnou, co znala bylinky, Frantina se jmenovala, a tak byli u uhlířů všichni zdraví, až to bylo na podiv, při té bídě s nouzí, kterou měli.

Ten Jíra, jak už to k uhlíři pasuje jako deklík na kotlík, byl chudý jako myš. A pak ho jednou našli s hlavou rozbitou kame-nem, dočista mrtvého.

On ten Jíra měl vlčka, proto se o něm povídalo, kdo věděl, že s tím vlčkem chodí, že se v lesích u čarodějů vyučil.

„Ten se jistě na vlkovoda dal.“

„Ten už teď patří jim, a ne nám, lidem.“

Tak se vykládalo a takové nařknutí, to je zlá věc.

To se mělo tak, že Jíra přinatrefil ve hvozdu, v místech, kam lidská noha nezabloudí, na malé vlče, sirotka.

Možná že za jedné z těch velkých bouří šumavských zavalila jedna z velikánských jedlí, které na horách rostou až do nebe, vlčí doupě, a že si jediné mládě z celé vlčí rodiny zachránilo život. Možná to bylo jinak, kdopak ví.

„Podívejme, kakraholte, na kujóna!“ brouknul si Jíra.

A hned vlče vzal do náruče. Bylo tak vyčerpané a slabé, že se nebránilo.

„No, maličký... To porychtujeme...“

V těch samotách a pustinách to vlče ještě nestačilo poznat, jaký je pro něj člověk hrozný nepřítel. A tak se nebálo a Jíra mu zvesela zazpíval:

*Tancovala chrpa s mákem,
a vodnice s pastrňákem,
a česnek s cibulí
a konopě s koudelí.*

Jako by vám tomu ten vlček rozuměl, hnedle se probral, na Jíru se vesele podíval a už byl jeho, celý celičký, do ohně by pro něj vskočil. Tak si ho Jíra vychovával, přes zimu ho v té jejich chýši měl a vlček si s jeho dětmi hrál a dováděl jen což.

Marně mu Frantina říkala: „Co si lidi jenom pomyslí! Že ses k vlkovodům dal, že ses od čarodějníků, co v černotě lesů sídlí, učit dal a jim slib vykonal. Kvůli nám všem, Jíro, dej to zvíře pryč.“

Ale co má taková ženská z chýše do něčeho mluvit. Ještě tak, kdyby byla zemanka, to by mohla u svého pana rytíře pochodit, protože my jsme lidi onačejší a taky se nám poučení dostává v rodině od předků, ne jako obyčejnému lidu. Ale chudá ženská, že by neměla svého muže na slovo poslouchat? Takové věci není, nebude a nesmí být.

Kdopak taky o takovém vlčím štěněti někde v chýši věděl, kdopak by se k uhlířovým štrachal až pod voršavský les a ještě v zimě, kdy je všechno pod sněhem a v té stráni to klouže a ujíždí pod nohama. A kdyby přeci někdo toho vlčka vyňuchal, copak by ho od psa poznal, v té tmě, co tam v chýši měli?

V tom lese Jíra chodil pytláčit, v tom hvozdu, který nad jeho chýši začínal, hustý tak, že ani pan rytíř Vítek dovnitř na koni vjet nemůže. Samý padlý kmen, kámen a trní, kořeny visuté po bradu. Královský hvozd, který naši zemi chrání, kterým vojsko neprojde.

Tam, kde Jíra měl chýši, sotva kdo zabloudil. Tak jakpak by Jíru živá duše vidět mohla, když v kraji lesa na zajíce strážil oka, když líčil na srnku. A dobře tak. Však za to by Jíra hlavou propadl, takový je zákon a trest až po naše časy. Hvozd je krále. A jeho páni rytíři ten les hlídají.

On pan Vítek o tom pytláčení věděl, to dá rozum. Viděl ale, že Jíra chytá jenom pro sebe, aby měli v té chýši co jíst. Tak Jíru nechával s pokojem.

A přešel další rok, Jírův vlček už pěkně odrostl. Už i přihlouplý by poznal, co je tenhle kmotr zač.

A tu se přihodilo, bylo to brzy na podzim, že Jíra v lese kácel strom, aby z něj mohl dřevěné uhlí vypálit, a buk, ze kterého se dřevěné uhlí dobře dělá, vám tak zvrtačeně padnul, že Jírovi přimáčknul ruku.

Ruka už byla navždycky k ničemu. Ani bylinky Jírovy ženy Frantiny ji nezachránily.

Uhlíř s jednou rukou... Ten by někoho k té chybějící ruce potřeboval. Ale děti, je jich pět, ty jsou ještě malé, a ženská, ta musí být s nima.

Příbuzní nějakí? Strejci, tetky, bratrance? Kde nic tu nic, všechno to pomřelo. Jednomu kanec rozpáral břicho, druhému padl v lese strom ne na ruku jako Jírovi, ale rovnou na hlavu. Anebo dostali horkou nemoc anebo na mázdrivku umřeli anebo měli v zimě tak málo k jídlu, že zašli hladu. A tak to odpočívalo v Pánu pod křížky u albrechtického kostela, staří i malé děti,

sakumprásk. Kdopak ví, kolik lidí tam bude pohřbených. To jsou věky a věky, co ten kostel stojí a hřbitov u něj zrovna tak.

A tak to vypadalo na zimu s Jírovic rodinou moc škaredě. Za dřevěné uhlí toho od kovářů v Sušici nedostal Jíra moc. Ono lesů všude na Šumavě bylo. A dřevěného uhlí v nich uhlíři vypálili, že byl kumšt ho prodat. A jakpak by někdo, jako byl Jíra zpod lesa, sebral nůši a vydal se až do Plzně nebo ještě dál, kde by prodal dobře a draž. Vždyť on Jíra ani nikdy dál než v Sušici nebyl. Kampak by chodil uhlíř do světa, to leda pan Vítek na koni, pan rytíř.

Do Sušice jít žebrat před kostel? Tam by mi dali, říká si Jíra, na hřbet by mi dali, a ani penízek by mi nedali. A po chalupách pod horama? Tam byli všude lidi tuze šetřiví. Ani drobek z obilné placky, ani zrnko hrachu tam žebrák nedostal, tam už ani nikdo žebrat nechodil.

„Žaludy a bukvice, ty se taky dají jíst!“ nevzdával to ale Jíra.

*Ach žalude, žalude,
jak jsi těžkej na dubě,
pod tebou se celičkej
dub k zemi ohýbe.*

„A žaludů a bukvic je v lese dost,“ uvažuje dál Jíra. „Kakraholte, a taky hub!“

A už si to Jíra štymuje, už si to dává dohromady.

„To porychtujeme!“

Nasbírání houby, ty se usuší a lesní včely, ty dají med. A něco masa se upytlačí, o to by nebyl strach.

Placky, ty nebudou, když není uhlí, nemám mouku za co vyměnit. A za upytlačenou srnku? To je na šibenici v Sušici na náměstí. To radši ne.

Jsou zlí lidi, ale dobří taky, špekuluje Jíra. Třeba se pro mě něco přece najde. I s tou jednou rukou.

Lidi je málo na všechnu tu práci. To jo, ale obilí je pod horama ještě míň.

To Jíra trefil. Dost bylo pod Šumavou jenom hladových krků, těm se sliny na kus žvance sbíhaly všude po kopcích a po stránkách, ty bys nespočítal.

A náš pan rytíř, ten je z těch dobrých.

„Kakraholte, pan Vítek.“

Ten nás tady pod lesem v chýšce nechává přebejvat. A vyhnat by nás mohl, kdyby chtěl. O tom pytlacení, to ví taky, a neříká nic. On už nás tu jeho táta nechával...

„Tu zimu přežijem,“ usmívá se už zase Jíra.

Tehdy naše tvrz tady nahoře v kopci ještě nestála, vypráví dál stará zemanka.

Pan Vítek, jak už jsem říkala, sídlil na Malém dvorci, od nás dolů přes dvě stráně a přes potůček, spíš stružka je to.

Pan Vítek byl pán a Jíra kmán. A přece si pan Vítek Jíru oblíbil a kolikrát s ním zvesela promluvil. To se rozumí, taková věc se pro zemana nesluší, to si, děti, pamatujte.

To pro ty Jírovy písničky s ním pan Vítek nejspíš slovo ztratil, a to slovo zvonilo vlídně. A ty Jírovy písničky, ty sladce cinkaly. Ten chudák uhlíř měl hlas jako skřivánek.

Copak o to, pro Jíru měl pan Vítek dobré slovo. Ale co se týče vlka, kterého Jíra choval, který už teď nespával v chýši, ale v kraji lesa, to se panu Vítkovi nepodobalo, že by vlk na zboží, které jemu patřilo, mezi lidmi žil.

„Ať si Jíra, jak chce pěkně vyzpěvuje, škodná je škodná. A mít tady pod lesem vlka, to je, jako bych ho přes noc do ovčína zavřel.“

On pan Vítek, to byl velký lovec, někdy i ve hvozdu Jíru potkal, on milíř kouří a voní na dálku. Ve hvozdu, na pěšinách, které tam vyšlapala zvěř, tam se přece dá projít, když víte jak.

Tu zimu teda uhlířovic nakonec přežili.

A věru krásné, moc krásné jaro přišlo toho roku. Stráně pod Šumavou byly v jednom květu. U potůčků zlatě zářily orseje, na loukách se světlal křivatec jako vyšívání sluneční nití a při

kraji lesa odemykal jaro Petrův klíč a fialky měly barvu pláštíků Panny Marie.

Ale ono nikdy není tak zle, aby nemohlo být ještě hůř. A tak vám jednou Jíru najdou jeho žena a děti kousek od chýše ležet bez ducha. Pod tím velikým dubem, jak tam stojí v louce ve stráni.

Hlavu má Jíra rozbitou kamenem. Ten kámen celý od krve leží vedle něj.

„Odpočinutí věčné dej zemřelým, Pane,“ říká pán farář na hřbitově u albrechtického kostela.

A bylo jaro a na pastvu šly malé kozičky a ovečky, které se přes zimu v chlívech narodily.

„Ten vlk...,“ říká si pan Vítek. Taková malá ovečka, co o něm ví. Chramst, a už ji má.

A tak se pan Vítek vydá k té uhlířově chýši, že to obcíhne, že se po vlkovi podívá.

Hodit očkem do chýšky, tak pro jistotu.

Ále... Jenom ta ženská a ta drobotina. Vyhublé je to, žížlata kost a kůže.

„Tady máte.“

Copak je to jedna žitná placka, kterou si vzal pan Vítek s sebou, pro tu chášku nedojedenou a zubatou.

A ptá se pan Vítek na toho vlka.

A co myslíte, že mu řekli? Zamrzla jim huba, ani vrkli, ani crkli.

No dobře, tak se pan Vítek vydá na to místo pod lesem, k té chýši, v půli noci. A říká si, však on se chlupáč ukáže.

Pan Vítek číhá, ani nemukne.

A žluté oči toho vlčíška zasvítí v kraji lesa.

„Tak tady jsi, potvor!“ pomyslí si pan Vítek a natahuje kuši.

Ty planoucí oči jsou ale moc daleko. To by nevyšlo.

„Tak pojd’!“ láká vlka pan Vítek v myšlence, ale jinak ani nepípne.

Vlk ale stojí, dívá se dolů do údolí. A pak se stáhne.

Druhou noc je pan Vítek na číhané znovu. Blíž k tomu místu, kde se včera šelma ukázala.

A ty žluté oči, ty jsou teď zas na opačné straně, o kus dál, než kde v kraji lesa včera pan Vítek stál.

„Zatraceně!“

A zas vlk stojí, dívá se dolů do údolí. A pak je pryč.

A stojí pan Vítek na čekané třetí noc.

A vlk přijde, po lese t'ape, nechá se slyšet, ale že by ho pan Vítek zahlídnul, to ani náhodou.

Až když pan Vítek k ránu nazlobeně odchází a je už dole na louce, vlk se postaví tam, kde byl pan rytíř prve na číhané. A zase stojí, dívá se dolů do údolí.

„Co čušíš, ty tlamo škaredál!“ neudrží se už pan Vítek.

„Húúú, húúú!“ ozve se od lesa.

Tak jak vyje vlk, ne jak houká sova.

„Kuš!“

„Húúú!“ ozve se. A zní to, jako když se vlk panu Vítkovi pošklíbá.

„Tak ty mi takhle?!“ vzplane pan rytíř hněvem.

K lesu zasviští šíp z kuše.

„Ňaf, Ňaf!“ napodobí v tu chvíli vlk štěkání Reba, nejmilejšího psa pana Vítka.

Pan Vítek, to byl chytrák, panečku, už jako mladík věděl kudy kam. Ten se uměl v pravé chvíli přestat vztekat a začít uvažovat s chladnou hlavou. To se hodilo.

„Húúú! Húúú!“ zavyl teď vlk teskně. Svítalo. Vlk stál pod lesem a upřeně se díval tam, kam předtím.

„Aha! Tak tohle mi chceš říct!“

„Húúú!“

Pan Vítek věděl, kdo přebývá tam, kam vlk po tři noci do údolí pohlížel. Tam bydlel jeden, říkalo se mu Pařez. Jako hrubý pařez taky vypadal a na slovo byl skoupý, ten neřek ani heble, ani blem.

Pan Vítek, který tady pod horama vyrostl, o Pařezovi věděl své. Skrblík to byl. Lakota lakotácký a kolenovrt. Ten by pro proskou placku hnal veš zpod lesa až do Sušice na náměstí.

Ten Pařez míval tam v kraji lesa skrýš, kam si ten svůj poklad převeliký zakopal. Pár odstřížků z měděných mincí to bylo, jak je tak někdy kramáři stříhali na drobné, pár těch kousínek, víc nic.

A pan Vítek se tuze pobavil, když ten poklad jednou v noci vybral, a když pak zas jinou noc dymníkem do jeho srubu ten poklad Pařezovi hodil zpátky. Mladičký byl tehdy pan Vítek a nějakou tu taškařinu, tu rád ztropil.

„Čáry a kouzla!“ říká si ten Pařez. A pak si svůj poklad zakope pod podlahu, kdepak už do skrýše v lese.

Tak dobře, tam ten Pařez přebýval, v tom srubu, ke kterému se díval Jírův vlk.

A tak šel pan Vítek rovnou k Pařezovi. Však to bylo na jeho panství, na majetku rodu z Třešňové.

Pan Vítek zabouchá na dveře, nikdo neotvírá.

„Však počkej!“

Den minul jako nic. A byl večer. A byla noc.

Vlčích kožešin, těch měl pan Vítek dost. A taškář, o tom už byla řeč, to byl taky.

Půlnoc. Houká puštík.

„Buch, buch, buch!“ zabouchá někdo na dveře Pařezova srubu. On to má Pařez jinačeji, fortelněji postavené než uhlíř Jíra, než ten zpěváček.

Pařez, ten jako pařez ani nespál, ani nechrápal, ani hluchý jako pařez nebyl. Uši měl pořád našpicované a spaní lehounké jako dech. Nejradši by nespál vůbec. Hlídal svoje měďáčky. Dveře jsou na závoru, okénko, to ten srub nemá, tím by mohl někdo, komu říkají poberto, dovnitř vlízt. Střecha je placatá, z dubových kulatin sroubená, zatížená kameny. Dymník uzounký, leda tříleté by děcko prolezlo.

A teď to zvenku škrábe a drásá.

„Škráb, škráb, škráb!“

Ouha!

Duch?

„Buch, buch, buch! Škráb, škráb, škráb!“

Jejda!

Co kdyby strašidlo?

A co lupiči a lidé zločinní. Mordýři! Na jeho měďáčky si usmyslili.

On ten Pařez tam měl špehýrku. A teď se podívá.

„Hul!“

Hrůza Pařeza obestře.

„Húúúú!“ zavyje to znova zvenku.

Pařez měl hrubou necitelnou kůži. Ale teď je to, jako když pod ni zajede páčidlo, jako když se klučí les a pařez se tahá ven.

To není pustit si hubu na procházku, si říct, že Pařez měl leccos na svědomí. Ten kápnout božskou, to už by stačilo člověčí mrtvolky počítat jak slepice na hřadě.

Ono právo silnějšího, to platilo. Ale taky je kostel a taky je: „Nezabiješ!“

A co za tou špehýrkou? Co tam Pařez vidí, když se ze srubu podívá?

Postava je tam. Jako lidská, ale chlupatá. Ve vlčím kožichu. Má vlčí hlavu a z hlavy blýskají zuby a svítí žluté oči. Půl člověk, půl zvíře.

„Nevinného zahubil, prokletí si vysloužil,“ zaskřehotá pan Vítek změněným hlasem.

Ajajaj!

Teď by se v Pařezovi krve nedořezal. Roztře se, padne na zem, je bez sebe.

Den mine jako nic. A je večer. A je noc.

Půlnoc. Ozve se sova pálená. Ten drsný, těžký křik ptáka, který je doma ve tmě.

A jak sova ztichne, na dveře srubu pod lesem:

„Buch, buch, buch!“

A Pařez? Má dost. Teď se mu to vrací. Teď zrovna vidí, jak svoji ženu umořil.

„Taková ženská, at' ji biješ, jak ji biješ, stejně jazyk za zuby neudrží a všechno vidí, ta potvora zvědavá. A moje měďáčky!

A děti, ti diblíci, jakou ty práci zastanou? A pořád hledí, koukají, kampak před nima něco schováš? Moje měďáčky!“

A tak zůstal Pařez sám.

Ženu tak dlouho bil, až ji jednou praštil naposled a vypustila duši.

A děti, ty otrávil muchomůrkama.

„Otrávil?“

„Vážně, babičko?“

„To ale není fér!“

„Já bych toho Pařeza!“

„Inu, děti moje, jsou takoví lidi na světě. I tady u nás, pod Šumavou.“

„A tu svoji ženu, tu zabil, že byla zvědavá?“

„To byl darebák!“

„Jářku, zloun to byl rapatý, nitky na něm nebylo dobrého. A ta ženská chudák, co s ním přes všechna příkoří vydržela, co mu placky pekla a poklízela, to měla pěknou odměnu. Pro trochu té zvědavosti takhle bídně musela zahynout.“

Ony se říkají ale takové věci o ženských,“ vyprávěla dál stará zemanka, „že jsou povídavé a tajemství neudrží. U nás v rodě ale nikdy žádné takové nebyly, a dá-li Bůh, ani z vás, holky, takové nevyrostou.“

Ale některé ženské, ne ty od nás z rodu, ty drbny a klevetnice a treperendy jsou. Zrovna hned v Sušici. To víte, měštky. Kapku urozenosti to nemá, leda truhlu s groši a feniky. Její táta zamlada chodil krást koně do Bavor, a ta hambárka a špacírdžka je teď paní řezníková.“

Ted' se stará zemanka zapomněla nějak, jak vrtěla hlavou samým údivem nad tou ženskou zvědavostí a nenechavostí. A necitu Pařeza a uhlířovic rodinu nechala ve stráních pod Šumavou a pustila se do ševcovské historie, která se promenuje po návsi v parádně podražených škorních.

A to vám byl jednou jeden švec ze Sušice, sama Jeho Milost král pro něj posílala, když potřebovala botky pro sebe a pro královnu na svátek.

A ten švec, Matyáš se jmenoval, chtěl vyzkoušet svoji nevěstu. A tak jí týden po svatbě ráno raničko povídá:

„Moje ženo znejmilejší, ty můj poklade nejlíbeznější, já bych ti chtěl říct něco moc tajného, co by se neměl nikdo na světě dovědět.“

„Milý muži,“ odpověděla mladá paní, „slíbila jsem ti věrnost a celý svůj život jsem tobě do náruči položila. Jak bych mohla vyzvonit, co mi svěříš jako to nejtajnější tajemství?“

A už je ta mladomanželka samou zvědavostí celá napjatá, celá se chvěje, jako když ohýbáte v rukou lískový prut.

„Ty moje znejmilejší květinko. Ale co já ti teď povím!“

„Ty moje ševčisko!“

„Dneska v noci se mi zdálo, že jsem snesl vejce. Jako kdyby se to doopravdy stalo. Takový jsem měl sen. Necháme si to pro sebe, ty moje růžičko, a třeba na něco přijdeme!“

„No tohle!“

Ta novomanželka je zklamaná až hanba. Tak se těšila, že jí to její švícko svěří, kam zakopal hrnec s penízky, které si vyševcoval u krále.

„Krindapána!“

No ale dobře. Ševcová se jde podívat do ložnice pod peřinu.

Vajíčko tam je. Švec ho tam nachystal.

„Teda! A bude mi povídat, že ve snu!“

A mladá paní šup z domu ven, za sousedkou. Ta má muže koláře, kůži línou, dům a živnost zdědil po tátovi a vede to od desíti k pěti.

A ta cécorka, ta ševcová mladička:

„Milá paní Milado, představte si, co vám řeknu! To se budete divit. Ale tiše, nikomu ani muk, to mi musíte rukoudáním slíbit.“

„Pro všechny svaté mučedlníky, ani muk, to vám přísahám,“ a už uši špicuje.

„Můj muž dneska v noci snesl vejce!“

To byla novina! S tím se musí pěkně za tepla. A tak sousedka hned běží a hledí, komu prvnímu by mohla povědět, co se u ševců v noci přihodilo.

„Přítelkyně moje drahá!“ povídá, když našla tu správnou osobu, nosatou a jako chumel vrabců štěbetavou. „Švec Matyáš snesl dneska v noci dvě vejce!“

„Tomu se ani věřit nechce.“

„Ty vejce leží pod peřinou a švec je hlídá. Bublá to v nich jako voda na plotně. To budou šotci, milá paní, co se z nich vylihne!“

A tak se ta novina po Sušici šíří, jako když střecha od střechy chytne plamenem.

„Slyšela jste to, panímámo? Švec Matyáš snesl tři vejce zrovna jako kachní. A strhlo vám ho to, jako dudy oslaběl, ten už se strojí na dalekou cestu.“

„I černá slepice bílé vajíčko nese, švec Matyáš snesl čtyři vejce!“

„Letím vám to povědět, snesl Matyáš švec vajec pět! To je dneska ale svět!“

„Vemte si to, pane Berka, nejdřív boty pro pana krále šije a nejčko, propánakrále, snáší vajíčka, propáníčka. Šest vám jich snes, veliká jsou jak moje pěst.“

„Sousedko!!!!!!“

„Hoří?????“

„Něco horšího, paní. Švec Matyáš snesl v noci kopu dračích vajec. Sedí na nich jako kvočna a z huby, věřte nevěřte, mu dýmá jako z komína.“

„Slyšte všichni na tržišti! Na vědomost se dává, že Matyáš švec snesl dneska v noci dvě kopy vajec. To je mazec!“

Odzvoní poledne, odmodlí se Anděl Páně.

A už farář, lazebník a purkmistr stojí u ševce před vraty, už se sami pozývají k němu na návštěvu.

Ten první, aby zjistil, zda to není od ďábla čarování.

Ten druhý, aby od zlé nemoci pomohl.

Ten třetí, aby se práva městská dodržovala a měšťané k rád-nému životu vedeni byli.

Služka pustí to městské panstvo dovnitř. Švec sedí v síni na verpánku, v ruce dratev a má se k dílu.

Pod verpánkem nic, pod peřinou nic. Hledají dál. Všecko prošťupají.

Ani jedno vejce v domě.

A švec, ten dělá, jako že o ničem neví.

„Bat', bat', pánové, doba je zlá. A ševců je nás v Sušici jak máku. Já neříkám tak ani tak, ale když ono jednou na pomluvu dojde...”

Ale tak lehko to nepůjde. Ti tři krouť hlavama, to jsou od města páni. Tak švec nalije do korbelů piva a pak korbele znova naplní a ještě potřeť. A to už je celá věc jasná jako nebe nad Sušicí.

Inu, aby kdo všem hubu zavázal a zašil, musel by mnoho plátna mít.

A tak farář, lazebník a purkmistr jdou domů a chtějí se.

„Ani sám čert těch klevet na holi by nepřeskočil.“

U ševců, tam začne vyhrávat jiná muzika. A povídavou ženu bije řemen z dobré kůže udělaný, na prst tlustý, s dírkami olemovanými. A ta práce mistra řemenáře se teď tuze osvědčuje.

A myslíte, že pro ten výprask švecova žena přestala klevetit?

Kdepak, ale ten švec už jí nikdy nic, co by stálo za řeč, nesvěřil.

„Ale jak to bylo s tím vlkem, babičko?“

„To jsem se zapovídala,“ říká stará zemanka. „Ale tady mám pro vás, hádejte co?“

„Vajíčka?“

„Jak je snesl ten švec?“

„Ty jsou do těsta zamíchaná,“ rozdává stará zemanka dětem po koláčku.

A už se do koláčků zuby zakusují.

„A jak to bylo s tím vlkem, to vám hned povím, děti. Kde jsem to skončila?“

„Jak ho pan Vítek šel strašit!“

„Jenom se trochu rozpomenou... Tak... Ve srubu pod lesem bydlel Pařez, hrozný nelida vám to byl, do lidožrouta mu moc nechybělo. A na Malém dvorci, tam sídlil pan Vítek z Třešňové.

A pak tu máme ještě uhlíře Jíru, toho našli zabitého kamenem. A ten Jíra měl pět dětí a taky choval vlka. A když toho Jíru někdo zabil, pan Vítek šel na toho vlka číhat s kuší, jeho kůži chtěl mít za trofej.“

„To už jsme slyšeli, babičko.“

„Kolikrát se to bude opakovat, tolikrát se to bude pamatovat. To bylo před sto a dvaceti lety, to je paměť našeho rodu.“

Pan Vítek, ten uměl i číst a psát i svoji dceru Anežku to drobet naučil. A možná to jednou bude umět i někdo z vás.“

„Číst a psát?“

„Dá-li Bůh. Zatím si to musíme pamatovat.“

„My si to pamatujeme, babičko. Prosím, povídej.“

„Prosím, prosím.“

S tím vlkem... Ten vlk stál pod lesem a díval se na pana Vítku. Něco mu chtěl říct. A pan Vítek, že byl chytrá hlava, hned věděl, co a jak. Vlka nechal být, vzal si vlčí kůži přes ramena a šel v noci strašit. Toho nelidu, toho Pařeza, na toho něco chystal.

Strašil ho pan Vítek první noc.

Strašil ho druhou noc.

A Pařez byl z toho strašení úplně na hromadě.

A třetí den mine jako nic.

A je třetí večer. A je třetí noc.

Půlnoc. Houká puštík.

„Půjď! Půjď!“

A pan Vítek s vlčí kůží přes ramena, s vlčí tlamou přes hlavu už je u srubu toho necity Pařeza.

A ten Pařez, ten už se třese, už se bojí tmy, ten lumprník, flek dobrého na něm není. Pařez, co svoji ženu umlátil a děti otrávil muchomůrkama.

A měsíc svítí. A Pařez slyší zapraskání každé větvičky, každé zašustění v trávě.

„Buch, buch, buch!“

Už je to tady zas.

„Škráb, škráb, škráb!“

Pařez se třepe jako sulc. Hubou mele naprázdno jako kapr.

„Nevinného zahubil, prokletí si vysloužil!“

A Pařez se svalí jako špalek.

Co si ale pan Vítek všimnul, že vlček, jak stával prve pod lesem, šel teď blíž. O hodně blíž. Teď ale pan Vítek pásl po jiné škodné. A kuši při sobě neměl.

Další den byl svátek Božího těla. Světily se věnečky z lučních květin a do albrechtického kostela se sešlo celé okolí, a kdo byl marodný, že ani chodit nemohl, ten měl čeho litovat.

Přišel i ten nelida Pařez. Zkříslo ho to, hubu měl zelenou, ale to strašení přežil.

Na koni tam přijel i pan Vítek.

A po slavné mši šel průvod k prvnímu ze čtyř oltářů ozdobených větvíčkami lip a bříz.

Nejdřív farář, družičky, to se rozumí. Pak pan Vítek.

On albrechtický kostel patřil k panství pánů z Rýzemberka, ale ti žili na svém Rýzemberku nad Kdyní a na Švihově, v Albrechticích se neukázali, jak byl rok dlouhý. Ten kostel tu ale byl, už dlouho tu byl, ten pan Děpold z Rýzemberka nechal postavit, ten rytíř, co byl s německým králem Barbarossou na křížové výpravě ve svatém Jeruzalémě a viděl tam tu horu, kde ukřižovali Krista Pána.

Ti Rýzemberkové, ti do albrechtického kostela dosazovali faráře, těm Albrechtice patřily a patří i nyní. Ale v kostele v první lavici sedávali a sedávají páni z Třešňové a o Božím těle chodí v čele průvodu.

Chudáci, jako byl ten nelida Pařez, ti šli v tom božítělovém procesí úplně na konci, taky těch pět dětí uhlíře Jíry tam bylo a vdova Frantina. A ten nový sluha pana Vítka, Vencel, ten se mezi tou chudinou taky motal.

Průvod se zastaví u prvního oltáře, pomodlí se.

Teď se zas půjde dál. A v té chvíli Pařez slyší, jako by mu to zrovna do ucha někdo zatroubil:

„Nevinného zahubil, prokletí si vysloužil!“

Navlas ten hlas té příšery, toho vlkodlaka.

Ten vlkodlak nikde.

V Pařezovi už je malá dušička. Ale ještě se drží.

A průvod jde k druhému oltáři, vepředu pan farář, pak družičky, pak pan Vítek z Třešňové.

Pan farář zpívá latinsky. A druhý oltář a zase modlení.

A vtom Pařezovi jako rovnou do ucha:

„Nevinného zahubil, prokletí si vysloužil!“

A to už se Pařezovi vrazí do hlavy. Nohy ho sotva nesou. Už vidí, že je s ním konec.

A průvod jde k třetímu oltáři a tam znova:

„Nevinného zahubil, prokletí si vysloužil!“

Napotřetí to už bylo na Pařeza moc.

Padl na kolena a začal se přiznávat: „Jíru uhlíře jsem kamenem zabil, smrtelný hřích jsem učinil.“

A už Pařeza vedou šupem pryč.

A průvod jde ke čtvrtému oltáři.

A je to. Služba Boží se slavně skončí a věnce z kytek jsou posvěcené.

A Pařez je v šatlavě v Sušici.

Tam se přizná, když ho vezmou na mučidla. Má toho na svědomí až běda.

„Ale jak to bylo s tím Jírou, babičko?“

„Jak se to stalo?“

„Jak by to bylo? Co vám mám pořád vypravovat?“

„Vyprávěj, babičko!“

„I vy jedni. Nikdy nemáte dost.“

A stará zemanka pokračuje:

On měl oči všude, tenhle Pařez, ten nelida. A jednou tak vám vidí, jak uhlíř Jíra vyjde z lesa, usmívá se jako měsíček a sedne

si pod ten velký buk, jak je tam v louce ve stráni. A něco Jíra vytáhne z těch umouněných hadrů, ve kterých se cajdá, prohlíží si to a ono se mu to tuze blejská v ruce. A Pařez hned běží jako tichošlápek, jako když letí sova, tu neslyšíš.

Uhlíř Jíra se vám pod tím bukem zasní. Už si to maluje, co za prstýnek, který našel v lese, od pana Vítka dostane.

Pan Vítek, to je dobrý pán, usmívá se Jíra a hledí do kraje. Obláčky se šinou po nebi jako stádečko oveček a dole v údolí všechno zrovna kvete.

A půjde to i jednou rukou, půjde. Pět dětí, pět hladových krků a žena navrch, to je nějakých starostí. Však bude dobře. S pomocí Boží.

A vtom Jíra dostane kamenem do hlavy.

Ten nelida Pařez chudáka uhlíře odpravil pro zlatý prsten.

Copak, zlatý prsten.

Za ten by bylo jídlo pro uhlíře Jíru a jeho ženu Frantinu a jejich pět dětí na dvacet, na třicet roků.

Ten prsten, ten měl tisíc a tisíckrát takovou cenu než ty ústřížky z měďáků, co si je ten lakoták Pařez nastrádal a měl je zakopané pod podlahu ve srubu. Takové bohatství v životě nepotkal.

On zlatý klíč všechny zámky otvírá. I ten pekelný.

„A vidíte, děti. Neutajilo se to. Pan Vítek to vyšpekuloval, ten vlk mu k tomu dal náповědu. On pan Vítek uměl všemu přijít na kloub,“ vyprávěla dál stará zemanka.

„A těch taškařic, co se pan Vítek kolikrát navyvával, že se všichni široko daleko za břicho popadali a ještě celé roky si to vyprávěli. Ale to by zas bylo jiné povídání, děti moje.“

„A kdo to tam u kostela povídal, to: nevinného zahubil, prokletí si vysloužil?“

„Myslíš, Zdislávku, když pan Vítek šel v čele průvodu mezi pány a ten Pařez až nakonec mezi služebníky? To on to pan Vítek být nemohl, vid?“ usmívá se stará zemanka.

„To byl hlas Boží, babičko?“

„To byl zázrak?“

„Přece ten sloužící pana Vítka to byl, ty nedovtipo,“ usmála se stará zemanka. „Ten Vencl. Pěkný kujón. Hubeňoučký jako nitka, břicho jako lavor dovnitř obrácený. A tím břichem, představte si, děti moje, uměl ten Vencl mluvit, jako my mluvíme pusou. I napodobit uměl, koho chtěl, jako kůň tím břichem zárezhtal, jako prase zachrochtal.

A tak to udělal i při procesí na Boží tělo. To ho pan Vítek navedl. A ten Vencl o tom pak všude vypravoval. To on zas se uměl pochlubit.“

A jednou tak Vencl vykládá v hospodě v Sušici o tom případu s vlkem a s tím Pařezem. A břichem dělá různé hlasy. Vyje jako vlk a předvádí toho necitu Pařeza. A pak už ne břichem, ale pusou zpívá písničky zrovna jako ten uhlíř Jíra.

*Vlk mi radu dal,
bych si babu vzal,
babu, babu, babu, babu,
babu mosaznou.*

*Vezmu sekyru,
babu zabiju,
babu, babu, babu, babu,
babu mosaznou.*

A všichni už jsou napití.

A teď:

„Toho vlka nám ještě, Vencl, udělej. Jak hučí!“

A Vencl, ten je pro.

„Húúúúú! Húúúúú!“

Kdepak by vlk houkal jako sova.

„Húúúúú!“

A Vencl se chytne za břicho, z kterého to vlčí vytí zrovna chrstá, jako když jde na jaře velké voda v Otavě.

Tříkrát sebou Vencl šhubne, drží se za to břicho, které je jako obrácený lavor. A svez se na zem a je dočista po něm.

Dříví v krbu praskalo, záře ohně zalévala ty, kdo se před krbem usadili. Venku už byla černá, ještě studená pošumavská jarní noc.

„A s tou ženou a s dětmi toho uhlíře, co se stalo, babičko?“

„Co by se s nimi stalo,“ odpovídá vážně místo staré zemanky Ješek, chlapec devítiletý. „Hlady pomřeli, když neměli, kdo by se o ně staral.“

„I pomřeli by, pomřeli, máš pravdu, Ješku,“ přikyvovala vypravěčka. „Kdyby jim pan Vítek nepomohl, dojisty by pomřeli. Ale pan Vítek, možná pro ty uhlířovy písničky, je smrti hladem ušetřil.“

Usadil ty děti v Pařezově srubu. Ten zůstal prázdný, toho necitu Pařeza oběsili v Sušici na náměstí.

V tom srubu to mělo pět dětí s mámou lepší než pobejvat v chýši pod lesem.

A ještě jim dal pan Vítek Pařezův poklad, který měl ten lakomec, ten kolenovrt, zakopaný pod podlahou. Ten nebylo těžké najít. Prstýnek, co v tom hrnečku byl, ten si pan Vítek ale vzal. A ty odstřížky měďáčků, ty se skrze ty děti ode všeho zlého očistily. Jim to stačilo na dvě zimy a pak už byly přece větší, už to pak nějak přetloukly.

Kdepak pan Vítek, ten uměl pomoci, když chtěl.“

„A ten prstýnek, babičko?“

„Ten byl pana Markvarta, to jeho jméno na něm bylo vyryté. Ten pan Markvart, to byl bratr pana Heřmana z Třešňové, dědečka pana rytíře Vítka. A uhlíř Jíra ten prsten našel hluboko v lese.“

Pan Vítek si prsten nechal, on tak trochu věděl, kde se v tom lese vzal.

Ted' už je ale čas, abyste šli na kutě a do hajan.

Jenom poslední vám ještě řeknu, o tom vlčkovi. Protože to byl on, který k tomu všemu pana Vítka přivedl.

A tak pan Vítek po tom vlčkovi už víc nepásl. A jestli ho někdy na kraji lesa, nebo když se do šumavského hvozdu vydal, někde uviděl, tak ho ani nenapadlo na něj kuší zamířit.

On pan Vítek ted' už věděl, že ta šelma je moudřejší než kdejaký člověk, ale neříkal to nikomu.

Copak pan Vítek, to byla hlava otevřená. Ale jednu věc se přece nikdy nedověděl. A to bylo, že ten vlk chodil do toho srubu za těma dětma a pomáhal jim. Ty děti s mámou, ty byly rády, a ten vlk se o ně staral.“

„A teď už hybaj pod peřiny,“ skončila toho večera své vyprávění stará zemanka a poslala děti spát.

KAPITOLA DRUHÁ

Staré příběhy. Walram a jeho synové
Heřman a Markvart. Heřmanův syn Václav.
Pan Vítek a jeho sourozenci.

Vyprávěla nám stará zemanka, vyprávěla...

Ale děti už šly spát a řeč jde od úst k ústům jako pohár vína. Šplíchá v tom poháru a zrcadlí se v něm noční nebe a staré příběhy v něm pableskují a vrhají světlo a stíny a zdá se nám to všechno důvěrně známé, i když od těch časů uplynulo už bůhvíkolik let.

Budeme naslouchat?

Z potřeby básně? Z rozkazu bloudící ozvěny?

A proto, že i věci nejstarší leží v síti přítomného času...

První z rodu z Třešňové, který se usadil na těch stránkách pod Šumavou, byl pan Walram.

Přivyklý byl válkám, pan Walram, při zteči města Milána se bil v řadách českých rytířů, kteří v čele s Vladislavem II. útočili na hradby a po žebřících je zlézali ve jménu krále Fridricha Barbarossy.

Vlaško... Tam to rod z Třešňové táhlo... Už od časů, co pod Šumavu přišli...

Co bylo dřív, před panem Walramem?

To jsou jen dohady. Obrisy v mlze. Slova natolik nezřetelně vyřčená, že je můžeš všelijak vykládat.

Kde byla ta Třešňová ze zemanského titulu pana Walrama? Pod Šumavou jistě ne, tam o třešních v oněch časech nebylo nic slycháno, a jestli o pár století později přece, tak leda o třešních ptačích, trpkých a drobných jako brusinky.

Do těch míst, o kterých pojednává tento pozdní záznam písaře, který se živí svitem hvězd a stránkami knih ve své knihovně, do těch míst, kde žil pan rytíř Vítek a jeho dcera Anežka, přišel Walram z Třešňové někdy kolem roku tisícího stého sedmdesátého.

Bylo to na konci vlády Jeho Milosti pana krále Vladislava II., velkého panovníka z rodu Přemyslovců, dobyvatele města Milána ve Vlašsku.

Vláda Vladislava II. byla obdobím stálosti a pořádku a Čechy vzkvétaly.

Avšak v čase, kdy si pan Walram zabral pro sebe území spíš malé než větší v královském hvozdu, který byl hranicí prostupnou jen průsmyky Všerubským a Vyšebrodským, došlo v té sličné zemi, již vprostřed leží Praha se staroslavným Vyšehradem, k velikým zmatkům a bratrovražedným bojům.

O vládu se hrdlili Přemyslovci Bedřich, Soběslav, Oldřich a Václav.

Německý král, starý lišák a rytíř bez bázně a hany, pan Fridrich Barbarossa, podpořil tu jednoho Přemyslovce, tu zase druhého a moc držel pevně ve svých rukou.

Chybělo málo a Čechy se byly staly nedílnou součástí Svaté říše římské národa německého a všude po Čechách by se jen německy mluvilo a německé pivo pilo.

Po smrti Fridricha Barbarossy nastoupil však na německý trůn jeho syn, pan král Jindřich VI. Štaufský, který si hleděl ponejvíc svých neapolských a sicilských panství a na Čechy, co tam někde daleko na severu leží, jako kdyby zapomněl.

Za vlády německého krále Jindřicha VI. se nejdříve knížetem a pak Jeho Milostí králem v Čechách stal Přemysl Otakar I. a jeho pevnou rukou byly Čechy opět přivedeny k pořádku, Němci si přestali foukat a Češi mohli své, a ne bavorské pivo pít, jak až dopasáváde činí.

Pan Walram z Třešňové stál stranou bratrovražedných bojů Přemyslovců, klučil hvozdu a do zemských desk nechal vložit právo na své panstvíčko ve stráních pod Šumavou, poblíž malé osady na řece Otavě, která slula Sušice.

Vojny už měl dost. Bojoval s hvozdem. A to až do konce svých dnů. A svému rodu zanechal vykloučené zemanství, nevelké pravda, ale jejich. Jeho syn bude už moci na lukách ve stráních pást koně, jak se sluší na rytíře. A na políčkách sklízet žito a tuřín.

Dva synové pana Walrama se dožili dospělého věku.

Dětí měl pan Walram víc, jeden syn však zemřel jako nemluvně, jeden ve věku pěti let, jedna holka tříletá a jedna, když už jí bylo dvanáct, to všechny v rodině mrzelo, byla moc milá.

Starší syn pana Walrama se jmenoval Heřman a od malička to byl kluk jako buk a rostl jako z vody. Už jako mladík byl jako sosna, silný v kramflekách, že by se mohl s býkem trkat.

Mladší syn pana Walrama, to byl ten Markvart, jak prsten s jeho vyrytým jménem uhlíř Jíra v lese našel. Markvart byl o dvě hlavy menší než ten horybuk Heřman, samá šlacha spíš, všude proklouznul. Oči mu svítily.

Jeden byl jak medvěd, druhý jako vlk. Medvěd má síly víc. Vlků ale bývá smečka a pak koukej zachránit kůži, huňáči.

A ženu měl jakou, pan Walram?

Tuze vám tajemnou. To z jejího kořene měl pocházet křtalt Heřmanův a divá duše Markvartova.

Majetek po smrti pana Walrama podědil Heřman, to se rozumí. Co by s takovými panstvíčky bylo, kdyby se mezi syny jako koláč krájela.

Spíš než do náruče Kristovy spěchal zesnulý pan Walram mečem řinčet do Valhaly, pečené kance tam jíst a medovinou z rohu zapíjet.

Heřmanovi bylo něco přes třicet, když se pan Walram k předkům odebral.

Ač jak huňác s drápy pan Heřman vyhlížel, k Ježíši Kristu se znal.

O pět let mladší bratr Markvart, ten ne.

Po smrti otce Markvart zmizel v lese, tam ho to vždycky táhlo. Žil někde hluboko ve hvozdu, nikdo nevěděl kde. A o tom, jak si tam počíná, se jenom šeptalo a spíš ani to ne.

Pan Heřman se dožil nevídaně vysokého věku na ty časy, v nichž lidé umírali jako mouchy: při porodech, na dětské nemoci, na rány, které se hojit nechtěly.

Až v osmdesáti pan Heřman přešel po pěšině na věčnost. A ještě půl roku před smrtí se hnal tryskem na koni, který se pod jeho tíhou prohýbal.

„Hola hej!“

Když bylo panu Heřmanovi pětasedmdesát a v požehnaném věku zemřela jeho žena Máří, ne že by pan Heřman začal zrovna děvčata po stráních prohánět, ale služka, se kterou na Malém dvorci počal žít, byla o pěkných pár desítek let mladší než on. Když se po dvou letech výskání pan Heřman s Máří rozloučil a provdal ji, za pět měsíců se mladým manželům narodil syn, který jako kdyby starému zemanovi z Třešňové z oka vypadl. Takový byl valibuk, tak se jako medvěd mračil a v kolíbce našel minci ze stříbra.

„A říkali mu jak?“

„Ruf.“

V roce tisícím dvoustém šedesátém devátém pan Heřman zemřel. A na Malém dvorci se stal pánem jeho syn Václav, bylo mu tehdy pětáctýřicet roků.

Tu ohromnou postavu po svém otci pan Václav z Třešňové nepodědil, byl spíš po matce, po paní Adlétě.

Odvážný, to ano, to pan Václav byl. Ale do světa, to moc ne. Dobrý hospodář. Však se tak Václav už činil, když byl jinoch. Pan Heřman se hnal na lov, když slyšel o nějaké bitvě, do které by se nemusel štráchat moc daleko, tak tam jel a s velkou věru potěchou svou medvědí silou vnášel zmatek do řad nepřátel. A Václav se staral o žito, o koně a o ovce.

Jako pán, který nemusí dbát rozmarů starého chlupáče, byl pan Václav z Třešňové na Malém dvorci devět let. Zahynul v bitvě

na Moravském poli v roce tisíc dvě stě sedmdesát osm, a tak ta bitva, která tolik špatně dopadla pro krále Přemysla Otakara II., železného a zlatého, skončila neblaze a smrtí i pro rod z Třešňové.

Do boje na Moravském poli vyjel pan Václav z Třešňové se synem Vítkem, kterému tehdy bylo šestnáct let.

Už se voje sešikovaly, už jezdci vyrážejí kupředu!

„Christus! Roma!“ zní pokřik habsburských.

„Bedeweze! Broha!“ volají přemyslovští a řítí se vpřed.

I vede si v bitvě mladý rytíř Vítek věru statečně.

Ale co platné, kopí, které jeho otci proklálo krk, zadržet nemohl, v bitevní vřavě, v té velké první bitvě, které se pan Vítek účastnil. Zápal boje a jeho zmatek od sebe otce a syna na malou chvíli, sotva na pár kroků odtrhly, kdy nestáli bok po boku. A to bylo Vítkovu otci osudné. Mladý pan Vítek si to tehdy velice vyčítal.

Že to byl osud, se kterým se člověk nemůže měřit, bylo poznání, ke kterému se dobral, teprve když uplynulo mnoho let.

*Na poli Moravském
krev česká tekla proudem,
až zrůžověla zem.*

Pan Vítek byl ze sourozenců nejmladší. Měl tři starší bratry a jednu sestru. Vojtěch, Martin a Jan umřeli ještě jako děti. Vojtěch pár dnů potom, co se narodil, Martin se dožil tří let a Jan pěti. Sestru Hedviku sklátila do hrobu horečka, když jí bylo patnáct let. Napřesrok se měla vdávat.

KAPITOLA TŘETÍ

Benešovici. Panna Markéta.

Vávra, obr a bobři. Činy dělají muže.

Někdo si bere ženu pro peníze, které dostane věnem, někdo, aby rozšířil statky a polnosti patřící pod jeho erb. Některý šlechtic si vezme manželku z příbuzenstva, některý pojme za ženu tu, která mu přinese příbuzenství s mocnými velmoži.

Ne tak pan Vítek z Třemošné. Nebyl jako jiní, a tak se přihodilo, i když si svou Markétu vybíral. Krásná to byla panna, urozená, ale chudičká. Ač ze zámožného rodu Benešoviců, z nějž pocházel i pan biskup Tobiáš z Bechyně, který byl blízký Jeho Milosti králi Václavu II. a stál při něm proti Braniborům i Falknštejnovi. Leč panna Markéta byla z té větve Benešoviců, které nepatřilo víc než jediná tvrz, která se nazývala Štítné a ležela na poledni Čech.

Panna Markéta měla čtyři bratry, tři starší a jednoho mladšího. Polí mělo to panstvo ze Štítného tolik, že kdyby Vítkův děd, obr Heřman, složil k sobě své dvě ohromné dlaně, dojista by jimi to panstvíčko přikryl.

Ještě Benešovicům ze Štítného patřil les na skále, na které pro to kamení nestálo za to stromy vyklučit. Tak hustý byl ten lesejk, že jím bylo vidět skrz jako pavučinkou, a tak rozhlehlý byl jako kapesník.

Čtyři bratři byli, Jimram, Chrudoš, Beneš, Vilém.

Podobní si dozajista. Ne ale úplně.

Jimram, nejstarší, dědic a pán na tvrzi od svých patnácti let. To zemanství v něm hrálo jako píšťala pastýře tučných stád. Ten pro Boha by chtěl hospodařit.

Chrudoš, ten za Boha bojovat by chtěl, do Svaté země jít, jak bývávalo dřív. Vojanský buben v Chrudošovi zněl.

Beneš, ten u Boha by písařem chtěl být. Husí brk v něm skřípěl na pergamen.

Vilém, ten nejmladší, ten nevěděl sám, čím Bohu posloužit by měl, ač by v té službě být tolik chtěl. V něm vítr povlával, který na luční zvonky hraje, na nástroj věru nestálý.

A panna Markéta?

Krásná byla. A chytrá od narození, to než ti čtyři dohromady víc. A moudrá trochu, z řečí bratrů svých.

Co by bylo, nebýt Markěty, s úrodou na Štítném? S ovceři? S jabloňovým sadem?

Ti čtyři mladí mužští měli ve zvyku spíš o Slovu Božím dumat než orat na poli. I když číst, to neuměl žádný z nich.

Kdo by je to naučil? Jejich otec snad? Ten to neuměl, ta přemítavost, ta v něm ale byla. Odebral se k Pánu, když bylo nejmladšímu Vilémovi devět. Matka těch sourozenců zemřela při porodu spolu s novorozencem rok a půl poté, co se nejmladší Vilém narodil. Pan Milota, který byl před Jimramem na Štítném pánem, se podruhé už neoženil.

Markětě bylo deset a půl, když pan Milota ze Štítného zemřel a když se zemanem na Štítném stal Jimram, tehdy mu bylo patnáct let.

Kdo by se nadál, že hospodářství začne vést to malé děvčátko?

Čeledi poroučel zprvu Jimram, to se ví, než Markéta trochu dospěla. Jimram, urostlý a rázný hoch.

Ale ten, kdo dbal na všechno, kdo si věděl rady a na nic nezapomněl? Kdo všechno pohlídal, aby se udělalo?

Panna Markéta se už jako dítě uměla na Štítném o všechno postarat... Nehleděla do studánky, která věští, ale měla zdravý rozum a poplést si ho nedala. A dívala se na svět zpříma a lidem do očí a v nich poznala, jaký kdo je, dobrý nebo zlý.

Ta panna se rytíři Vítkovi z Třešňové na první pohled tolik zalíbila, že hned věděl, že ona je jediná a pravá pro něj a že si ji